

STANE GRANDA

Koliko divizij ima Vatikan?

S predavanjem na Teološki fakulteti 9. decembra 2010 je predsednik Republike Slovenije prof. dr. Danilo Turk v okviru svojih obiskov ob 90. letnici Univerze v Ljubljani končal obiske njenih fakultet. Nedvomno lepa in resnično predsedniška gesta. Ob tem je imel na njej predavanje Država in verske skupnosti, o odnosu med "storilci besede, tako besede zakona o državi, kakor tudi besede evangelija v Cerkvi".¹

Prvi vtis o predavanju je izjemno ugoden. Med drugim smo lahko slišali zahvalo "za vse, kar je dobrega fakulteta v več kakor stoletju svojega obstoja dala ljudstvu in narodu". Poudaril je "zgodovinski pomen teološke fakultete in krščanske misli in etike, ki sta pomembni prvini vsega razvoja človeštva in vsega razvoja slovenskega naroda". Izhajal je iz človeškega dostojanstva kot temelja človeške svobode, bistvene prvine "univerzalnega pomena človeških vrednot in krščanskega izročila", kar "je vpisano v vse sodobne akte o človekovih pravicah". Čutil je potrebo, da se spomni "najglobljega bistva krščanskega izročila pri vzpostavljanju naše današnje, naše evropske stvarnosti", dal priznanje nauku, "katerega osrednja zahteva in norma je ljubezen do bližnjega, brezpogojno odpuščanje, torej brezpogojna sprava, in preiskovanje in priznavanje lastne odgovornosti in krivde".

Ne da bi se spuščal v podrobnosti, je priznal "zasluge krščanstva na najpomembnejših področjih človekovega osebnega, skupnega in tudi državnega življenja, od zdravstva do znanosti in umetnosti, umnega kmetovanja do uspešnega čebelarjenja in gospodarstva v celoti, od karitativne pomoči do socialnih reform in človečnosti zakonodaje". Posebej je izpostavil vlogo "krščanstva za vzgojo in izobraževanje" ter posebno delo škofov Slomška in Jegliča. "Brez vsega tega razvoja ne bi moglo priti do ustanovitve prve slovenske univerze v polnem pomenu te besede in razumljivo je, da si tudi prve slovenske univerze brez teološke fakultete ni mogoče predstavljati". Poudaril je pomen vseh treh Mohorjevih družb in opozoril na vlogo Prežihovega Voranca pri preživetju one, ki deluje še danes v Republiki Sloveniji, kljub takratni drugačni volji njegovih partijskih tovarišev.

Spodbudnih besed je bila deležna tudi Teološka fakulteta kot "obča hiša duhovnih ved in pričevanja starožitnosti", ena "bistvenih stalnic in najvišjih leg človeškega življenja na osebni in občestveni ravni". Priznal je, da "znanstveni in učni prispevek" fakultete "krepi humanistično vsebino in moralno moč celotne naše nacionalne skupnosti ter utrjuje in plemeniti podlago naše politične ureditve". Priznal je, da je v pozdravnem govoru njenega dekana slišal za "težave, "ki nastajajo pri pridobivanju " "socialnih kvalifikacij, oziroma socialnih statusov, socialnih dokumentov" laičnih študentov Teološke fakultete in posredno naročil navzočemu rektorju Univerze v Ljubljani, da reši ta problem. Zahvalil se ji je za hvaležnost, spoštovanje in pozornost, priznal ji je, da obstaja in deluje v prid države, ki jo kot predsednik vodi.

V gornjih mislih in besedah ni predsedniku ni skoraj kaj očitati. Vendar prav njihova sladkobnost, ki je v nasprotju z dejstvi njegovega predsednikovanja, zahteva natančno in poglobljeno iskanje njegovega pravega smisla.

ODNOS DO ZGODOVINE

Predsednik Republike Slovenije je že nekajkrat pokazal precejšnjo ljubezen do preteklosti. Pri tem naj ne bi želel biti sodnik, ker je to "stvar objektivne in v svobodnih razmerah delujoče zgodovinske vede". Formulacija mi je kot zgodovinarju sumljiva in odpira pogled proti nekaterim kolegom iz Foruma 21, ki jim v osebi njegovega voditelja odstira "objektivnost in svobodno delovanje". Eden izmed njih je baje celo svetovalec predsednika republike. Doslej se ni proslavil. Njegovo znanje lepo razkriva nepoznavanje srednjeveških samostanskih šol, govorjenje o grozotah "verskega pritiska, preganjanja in celo morjenja, kar je bilo s krutostjo prisotno v naši nekoliko bolj oddaljeni zgodovini vse do jožefinskih reform oziroma napoleonskega reda"; trditev, da je "napoleonski red" prinesel v naše kraje pozitivne vidike francoske revolucije, da je ljubljanski licej obstajal do leta 1919,

ne pozna škofov Ravnikarja, Walanda, Wolfa in njihovih velikih zaslug za slovenski jezik, trditev, da je komunizem za ceno svobode izražanja preprečeval ekscese zoper katoličane (kaj pa je bil glavni namen službe, ki jo je vodil Kučanov alter ego Z. Roter?) ... Še bi lahko naštevali! K sreči je g. predsednik veliko pametnejši od njega in je njegovo nemogočo trditev o neslovenskosti predhodnic teološke fakultete² dopolnil s trditvijo, da "je bilo v njih ves čas veliko pristno slovenskega in je vsemu povsem slovenskemu po letu 1919 bistvena duhovna podlaga". Žal je predsednik nasledel svojevrstnemu pobalinstvu verjetnemu sestavljavcu predloge dela govora, ki je čutil potrebo večkratnega omenjanja Primoža Trubarja na katoliški Teološki fakulteti. Njegov slovenski pomen je v slovenski Cerkvi vsaj že od škofa Hrena nesporen, njegovega "antipapizma" pa katoličani ne morejo sprejeti. Tudi knežja smer njegovega verskega delovanja ni najbolj simpatična. Priznajmo pa, da je svojega svetovalca, ki verjetno ni zgodovinar, ampak nekdo iz okolja Društva Primož Trubar, vseeno nadkrilil, ko je zatrdil, "da je bil Primož Trubar v prvi vrsti na prvem mestu globoko veren kristjan". Večina članov društva Primož Trubar vidi v njem prvega slovenskega bojnega ateista in predhodnika današnje FDV.

Zaradi nekaterih zgoraj naštetih zgodovinskih "odkritij" so bili poslušalci predsednikovega govora nekoliko bolj pozitivno presenečeni nad nekaterimi ocenami naše komunistične preteklosti. Ob strani puščamo vprašanje, ali je dal za to soglasje g. Janez Stanovnik, odvisnosti od njega g. predsednik ne more prikriti, da o pogostem obiskovalcu predsednikovih soban v osebi bivšega predsednika države niti ne govorimo. Ne verjamem, da bi onadva podpisala trditev, da so bila leta sredi 20. stoletja pri Slovencih in za slovensko Cerkev "najtežji in krivic in nasilja najbolj polni časi zgodovine slovenskega naroda", verjetno je hotel celo reči, da so jo hoteli uničiti. Z obžalovanjem se je spomnil krivic, ki so bile storjene ustanovi

pod oblastjo ideologije, "ki se je morala v prid in v zadoščenje vseh ljudi na Slovenskem umakniti z zgodovinskega prizorišča" v korist demokracije in pravne države.

Zaradi obojega "je bilo treba pretrpeti mnoge zablode in napake, mnoge krivice, mnoga hudodelstva". Konkretnije o tem ni hotel spregovoriti, čeprav bi vsaj nakazal lahko, da ve za dejanja državnih organov pri zažigu škofa Vovka, uboju Filipa Terčelja in številnih drugih duhovnikov, preganjanju vernikov, divjanja podaljšane roke g. Ertla nad našimi zamejci, izseljenci in zdomci, davljenje izseljenskega duhovnika v Münchnu.

Neresno je to prepuščati zgodovinski vedi in "neodvisni sodni oblasti", ker je prva tudi zaradi "kolega" izjemno kompromitirana,

druge pa žal ni. Žaljivo je klicati slovensko državo na odgovornost, "da preišče krivdo na svoji strani, ji naloži popravo krivice," kolikor tega še ni storila, a je še mogoče storiti. Potrebna je politična ocena teh dejanj prvega politika države. Njegove besede niso resne. Kakšna verska zaslepljenost je bila po II. svetovni vojni? Očitno ne čuti dolžnosti, da se slovenskim katoličanom opraviči v imenu svojih "tovarišev". Kako pristati na trditev, da imamo "veliko bolečih spominov in vsakdo ima pravico do svojih". Tudi do zločinskih dejanj, ki jih kot takih ne pripozna, čeprav je demokratični svet glede njihovih ocen enoten? "Dobro pa bi bilo, če bi te spomine bolj spoštovali in manj povezovali z današnjimi političnimi temami, političnimi

TAMINO PETELINŠEK: Sanje, Dobropolje 2005.

razpravami in polemikami". Spoštovati zločine? Naj živi več resnic in moral! Zato smo tam, kjer smo! Zločin ni in ne bo nikoli enakovreden poštenju in ne bo dobil moralnih odpustkov.

Moralno dvoličnost je še nadgradil s pozivi k razvitemu filozofskemu, teološkemu in pravnemu razmisleku in dialogu. Kako se to pokriva z drugorazrednostjo vprašanj poveljnih pobojev, izrinjanja voditelja opozicije iz družbe? V Sloveniji dobivajo ključno moč ljudje, ki si prizadevajo za izločenost katoličanov iz slovenske družbe. Mnogi, in med njimi je tudi on, bi nas radi ponovno porinili v državljansko drugorazrednost. Številni katoličani se še niso otresli nekdanjega strahu, ko jim grozi nov. Slovenska država vse bolj postaja "ujetnica in eksekutorica različnih fanatizmov, utopičnih ideologij, verske ali nazorske zaslepljenosti, kakor je bilo v naši zgodovini še nedavno, v času po drugi svetovni vojni". Totalitarizem je v Sloveniji v vzponu! Njegove korenine so v bližini predsedniškega dvora!³

Težave, ki jih ima predsednik Republike Slovenije z uradnimi in najvišjimi inštitucijami Cerkve, je najbolje razviden v njegovi znameniti kritiki nagovora nuncija na lanski spravi slovesnosti v Rogu. Označil jo je kot vmešavanje Svetega sedeža v suverenost Republike Slovenije. Je to maščevanje zaradi hitrega priznanja slovenske samostojnosti? Gospod nadškof je na njej nastopil kot duhovnik in že kot človek ima ne glede na svojo diplomatsko funkcijo pravico in dolžnost do moralnih stališč in sodb. Za to je šlo, ne za politiko! Pri nas so bili v imenu boja proti okupatorju, ki pri vodstvu ni bil primaren, ampak revolucija, v imenu katere je bilo vse dovoljeno, storjeni zločini, ki nikoli ne zastarajo in jih ima vsak pravico obsojati kot fašistične in nacistične! V govoru na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani je predsednik republike izjemno široko dojemal ali bolje nagnjenost do znamenitega kanceliparagrafa. On bi ga preko episkopata "s preprostim pastirskim pismom, z jasnimi navodili s škofijske mize" razširil celo na vse vernike!

NAGOVOR CERKVI IN VERNIKOM

Gospodu predsedniku moramo priznati, da je eden redkih levih politikov, ki ve, da Cerkev ni samo kler. Očitno pa ima nas vernike, ki smo njeno bistvo, za neumne in pred klanjem molčeče ovce. Pravzaprav bi morali po njegovem prepričanju taki biti in ga moti, ker se oglašamo ali bolje, ker opozarjamo, da kljub vsemu terorju, ki so ga prestali, slovenski katoličani še vedno obstajamo.

Kot smo že omenili, je predsednik dal krščanstvu in njegovim pripadnikom, zlasti duhovnikom, v slovenski preteklosti veliko priznanj. Nobeno ni izmišljeno in preveč poudarjeno. Svojo navzočnost na teološki fakulteti vidi kot dokaz neizločenosti kristjanov v slovenski družbi. Ta ocena je napačna. Čeprav je to nekoliko v nasprotju z njegovimi trditvami o teološki fakulteti kot enemu štirih stebrov vsake klasične univerze, je, glede na nedavno preteklost in ideološki krog, ki mu pripada, še sprejemljivo.

Njegov pogled na Slovenijo je idealističen, oziroma tak, kot ga ima večina državnih suverenov. Imeli naj bi sodobno, demokratično ustavo, imeli naj bi vse potrebne inštitucije za uresničevanje in uveljavljanje človekovih pravic. Katoličani naj bi se v njej počutili varni in uresničeni, če ne že srečni. Nikoli naj ne bi imeli tolikšne in tako dobro zavarovane svobode. Vrnitev nazaj naj ne bi bila mogoča, prisila v mišljenje, izražanje, verovanju naj bi bile preteklost. Povezujejo nas človekove pravice. Vera in postave so v Sloveniji predmet svobodne volje. Primožu Trubarju danes ne bi bilo treba bežati na Nemško, iz SAZU ni mogoče metati ljudi zaradi zvestobe Cerkvi.⁴ Iz predsednikovih ust v božja ušesa.

Povsem drugače pa je mogoče razumeti njegov zagovor direktorja Guliča, "dopuščanje vere in ateizma", kar je v nasprotju s kategorijo svobode. Predsednik očitno ne vidi, da je slovenska "nevtralnost" do svetovnih nazorov in vernosti, ki to v resnici ni, ključni problem slovenske krize. Njena realna vsebina je namreč odsotnost etike in morale – praktična

posledica vere v obstoj več resnic in vsega, kar iz tega izhaja.

Predsednik se zaveda, da država, ne včasih, kot trdi on, ampak pogosto do katoliških vernikov ni korektna in spoštljiva, pri čemer misli na komentarje v medijih. Opaža posmehovanje, obtoževanje in napačno prikazovanje Cerkve, "včasih celo bolj kot v času komunizma". Prav ima, ko pravi, da to ni posebnost slovenske države, ni pa res, da je to pri nas posledica svobode javnega obveščanja, ker vemo, kako je to usmerjano in dirigirano. Grozljivo pa je to njegovo sprenevedanje, ko zahteva, da Cerkev zaveže usta svojim ljudem v odnosu do aktualne oblasti, zlasti pa do njega osebno. Velika neresnica je njegova trditev, da "Slovenska država in njeni predstavniki" nimajo "prav nobenih diskriminatorskih ali vernim državljanom neprijaznih namer". Že njegov govor, ki ga tu analiziramo, to zanikuje. Šele ko bo on pokazal iskrenost svojih besed, bo lahko zahteval, da "cerkev uveljavlja z neposredno uredniško politiko" spoštovanje do njega. Skrajno žaljiva je njegova zahteva, da Cerkev "z jasnimi navodili s škofijske mize" usmerja mišljenje in delovanje ter očitno javno govorjenje in pisanje vernikov v odnosu do aktualne oblasti in njega osebno. Katoličani imamo svobodno voljo tako za besede kot za dejanja in vemo, komu bomo dajali odgovor. Ali se predsednik sploh zaveda, da je tu njegovo ravnanje v temeljnem nasprotju z načelom, ki ga je razglašal na teološki fakulteti: "Vsak akt zoper duha človekovih pravic in zakonov in vsak akt zoper duha ljubezni in spoštovanja je tudi akt zoper svobodo in zoper človečnost". Težave predsednika z realnostjo nedvomno kaže tudi predsednikova trditev: "V naši državi nimamo dveh kategorij prebivalstva."

SKLEP

Predsednik Republike Slovenije je svoje predavanje začel s trditvijo: "Človeško dostojanstvo je temelj človeške svobode" in jo nato ves čas kratil slovenskim katoličanom.

Pravzaprav se je iz njih norčeval, jih ironiziral, kjer je le mogel. Govorjenje o pripadnikih nazora, ki morajo odgovarjati za svoje, ne pa grehe "nasprotnikov ali sovražnikov", je klasičen primer. Nobena skrivnost ni, da je od ljubljanskega nadškofa zahteval že ne vem katero opravičilo Cerkve za dejanja med II. svetovno vojno. Kje je tu logika? Dobro, da ni zapisal še, kakšni hinavci smo, ko grešimo, gremo k spovedi in ponovno grešimo, kar smo pod komunizmom stalno poslušali. Trditev, da je med ljudmi, "ki v sredo svojega mišljenja in ravnanja postavljajo iskanje in obsojanje krivde pri sebi in v lastni ustanovi – in odpuščanje krivde pri drugih, ne oziraje se na to, ali se svoje krivde zavedajo in jo obžalujejo ali ne", je primer cinizma, ki ga v slovenski zgodovini s takega mesta še nismo srečali. Odpuščanje krivde namreč ne pomeni njenega zanikanja, ampak predvsem lastno osvoboditev, da nisi stalno fizična ali psihična žrtev svojega mučitelja. Odpuščati ne nazadnje tudi ne pomeni pozabiti, sploh pa ne pristajanje na dejstvo, ali nekdo zločin in zlo priznava, obžaluje ali ne. Zlo je realno dejstvo, ne pa stvar nekega strinjanja.

Zahteva, da Cerkev "preišče vse, tudi krivdo na svoji strani", jo obsodi in popravi krivice, je vzeta iz arzenala najtršega protikatoliškega orožja Roterjeve službe in dejavnosti. V njej je implicirana trditev, da je pri nas med II. svetovno vojno, pa tudi prej in po njej, potekal boj med Cerkvijo in ljudstvom. Parafriziranje Kristusovih besed na križu bi moralo navzoče dvigniti v protestni odhod iz dvorane!

Vsakdo ima pravico do svojih bolečih spominov, trdi predsednik, mi pa dodajmo, da vendar s tem laži in potvorbe še ne postanejo resnica. Prav zato ni mogoče teh spominov bolj spoštovati in manj povezovati "z današnjimi političnimi temami, političnimi razpravami in polemikami". Dejansko predsednik zahteva, ne prvič, da Cerkev zopet pade na kolena pred oblastjo, se obtožuje in opravičuje, ta pa v imenu več resnic tega niti ni dolžna sprejeti, ker ima vsakdo pravico do svojih spominov. Enim daje pravico do subjektivnih

spominov, vernikom ne daje niti pravice do resnice. Kako absurdno je na podlagi takih trditev zahtevati "bolj vsestranski, bolj razvit razmislek in predvsem dialog"! Predsednik samo dokazuje, da je pri nas razumljena ločenost cerkve od države dejansko izločenost katoličanov iz javnosti in da misli na tem "sovráštvu in opresivnosti" vztrajati.

PRIPIS

Ob sprejemu slovenskih škofov pri predsedniku republike 16. 2. 2011. Na Brdu je ta po dostopnih virih ponovil svoje obtožbe in žalitve. Mariborski škandal kljub vsemu ni tak, da bi zaradi njega škofje žalitve morali poslušati. Že zaradi vernikov in nekrivih duhovnikov ne! Sprejem bi morali protestno zapustiti! Za škandal bi bil kriv gostitelj, ki ga je povzročil, ne oni! Nadškof dr. Stres ga je v odgovoru na njegov nagovor sicer soočil z evropskimi pogledi na demokracijo in položaj vernikov v družbi, samo to razumeti je iluzorno pričakovati od predsednika države, ki ni sposobna obsoditi vseh treh totalitarizmov, izumlja pa katoliškega, ki ga, kljub vsem napakam Cerkve v zgodovini, nikoli ni bilo.

Predsednik države jemlje slovenskim katoličanom človeško dostojanstvo, ki ga razgláša za temelj človeške svobode. Katoličanom je posredno očital, da niso zvesti svojemu nauku, da se ukvarjajo z grehi svojih nasprotnikov, ne pa svojimi. Ali ni s tem storil istega?

Dialoga brez medsebojnega obzira in spoštovanja ne more biti, je ugotavljal predsednik. Očitno si ga ne želi, saj ga ne potrebuje.

Predsednik se je bal, da bi se grozote verskega pritiska zaostrole, protiverskega pa sam širi.

Predsednik Republike je v odgovoru dekanu teološke fakultete univerze v Ljubljani rekel, da pred dvajsetimi leti ni imel nobene slutnje o svoji sedanjí funkciji. Hkrati je zatrdil, da je imel "neko privrženost idejam, ki je ostala" in ga "navdihuje še danes". Ravno v tem je problem. Idejnega sorodstva med njegovo mladostno politično mentorico, zlasti v odnosu do slovenskih katoličanov in Cerkve, ne more prikriti. Kdor temu ne verjame, naj si ogleda njene izjave na sejah Politbiroja CK KPS/ZKS 1945-1954⁵ ali pa njene osebne zapiske v arhivu CK ZKS, kjer je mogoče zaslediti celo predzgodovino zažiga škofa Vovka v Novem mestu. Z odklikovanjem g. Ertla je dokazal celo zaostrovanje protiverskih in proti cerkvenih stališč.

V Sloveniji v odnosu do nekomunistov in vernikov vse bolj zaudarja po stalinizmu v njegovi kardeljanski varianti. Zato je za naslov izbrano znamenito Stalinovo vprašanje. Nekaterim postaja ali bolje ostaja ideal SZDL.

1. Pisano z malo začetnico!
2. Kaj so italijanski državni atributi na primer padovanske univerze? Predsednikovega svetovalca motita latinščina, nemščina? Kanonsko pravo so nehali predavati v latinskem jeziku sredi šestdesetih let 20. Stoletja, ko sva bila z. g. predsednikom bruca.
3. Desni, povezan s katoliško cerkvijo, je odkritje znanstvenega marksističnega slovenskega zgodvinopisja.
4. Vanjo sploh ne pridejo. Spomnimo se samo primera pok. Nadškofa dr. Šuštarja, ki je imel mednarodno bibliografijo o kateri lahko nekateri samo sanjajo. Nenazadnje zaradi vpliva dedičev onih, ki so katoličane metali iz akademije, ta ni sposobna sprejeti izjave o spravi!
5. Darinka Drnovšek, Zapisniki Politbiroja CK KPS/ZKS 1945 – 1954. Viri 15. Ljubljana 2000.